

LUKÁCS LÁSZLÓ: AZ IDŐK JELEI NYOMÁBAN Jegyzetek 1992–2010

Simone Weil számos írásában hangsúlyozta a *figyelem* kiemelkedő jelentőségét az emberi élet minden területén, de különösen is a lelkiéletben. Véleménye szerint az emberi személyiség meghatározó jegyének kell lennie a „figyelem iskolázottságának”, ami a világ iránti nyitottságot, önmagunkkal és másokkal szembeni átgondolt és felelős magatartást, egyúttal szeretetteljes odafordulást és segítőkészséget is jelent (nem véletlen, hogy egy helyütt a bibliai irgalmas szamaritánus történetét elemezte ebből a szempontból). Lukács László legújabb könyve a weili értelemben vett figyelem iskolázottságának szép példája, melyben a legtermészetesebb módon forr egységbe az evilágra és a túlvilágra, a mindenkori felebarátra és az Istenre irányuló odafigyelést, az önatadás és a szolgálat lelkiisége.

Az 1992 és 2010 között született, több mint kétszáz „jegyzet” túlnyomó része — melyeket talán helyesebb volna meditációknak, netán „minieszéknek” nevezni — az általa főszerkesztőként jegyzett Vigiliában jelent meg, hónapról hónapra a folyóirat első oldalán. A könyv címében szereplő „idők jelei” kifejezés (amint ezt a hátsó borítón olvasható, a *Gaudium et spes* kezdetű lelkipásztori konstitúcióból vett idézet is mutatja) a II. Vatikáni zsinat szellemiségét idézi meg, melynek Lukács László elkötelezett híve. Papi-szerzetesi elhivatottságához és a zsinat útmutatásához hűen arra törekszik, hogy „szüntelenül vizsgálja és az Evangélium fényénél értelmezze az idők jeleit”, hogy elemezze, keresztény reflexió tárgyává tegye napjaink bonyolult történéseit, kritikákat és javaslatokat fogalmazzon meg, s végeredményben együttgondolkodásra hívja meg az olvasókat.

„Iskolázott figyelmek” irányát követve, vagyis könyvét olvasva számos területtel és kérdéssel szembesülhetünk: hónapról hónapra született írásaiban először is jól nyomon követhetők a rendszerváltás óta eltelt 20 év magyar társadalmában és a hazai közéletben végbement folyamatok, melyek megértését a mából visszatekintve maga is rendkívül fontosnak tartja, hiszen tanulságul és útmutatásul szolgálhatnak a jövőre nézve. Emellett olvashatunk a magyar egyház életének legfontosabb történéseiről (például egy év távlatából megemlékezik az 1991-es pápálatogatásról, elemzi annak tanulságait, szól az egyházmegyei zsinatokról, a püspöki körlevelekről, a 2001 végén Budapesten rendezett taizéi

találkozóról), valamint a nemzetközi, főleg egyházi élet néhány jelentős eseményéről is (például az Emberi Jogok Európai Kartájának elkészülte, Kyoto egyezmény, ifjúsági világtalálkozók, a Nagy Jubileum éve, II. János Pál pápaságának utolsó évei és halála, XVI. Benedek első enciklikái, Newman bíboros boldoggá avatása, és sorolhatnánk). Írásai azonban sohasem beszámolók vagy pusztá híradások, hanem elemzések, elmélkedések, amelyek mindig az adott történés vagy jelenség mélyére hatolnak. A folyamatokra figyel a hazai és a nemzetközi világ, elsősorban az egyház és a keresztények életében, miközben gondolkodói mentalitásában természetes módon egyszerre magyar és európai.

A megszülető, lassan formálódó magyar demokrácia egyik központi kérdésének a *szabadság* helyes értelmezését látja. A szabadság erkölcsi értéknek tekintendő, amellyel meg kell tanulni felelősen élni; távolról sem azonos a szabadossággal, sőt kötelezettségek is társulnak hozzá. Szabadság és felelősség, szabadság és igazság/igazságosság, szabadság és testvéri egyenlőség szorosan összetartoznak, ám mintha a magyar társadalom erre még mindig nem ébredt volna rá. Látja és igyekszik elemezni az egyes társadalmi rétegeknél, csoportoknál a kezdeti bizakodást lassanként felváltó kiábrándultságot, a szellemi-kulturális élet megosztottságának egészen az ellenségeskedésig történő fokozódását, amit kritikusan szemlél és elítél. Szívvel-léellel a *párbeszéd* híve, mert szerinte csak az vezethet el valódi közösséghez, de a dialógust is tanulni kell, a vitatkozás kultúráját, a másik meghallgatását, véleményének tisztelgetését, aminek alapja az egymásra kinyíló figyelmes szeretet. Ebből a szempontból is nagyon fontosnak tartja az értelmiség szerepét, s kiemelten is a keresztény értelmiség felelősségét, a nélkülözhetetlen keresztény reflexiót, amire ő követendő példát mutat, vallva, hogy a keresztény értelmiség magatartását állandósult figyelem jellemzi, azaz virrasztás, vigília. Számára a párbeszéd, a kommunikáció célja az, hogy elvezessen a testvéri kommunikációhoz, melynek forrása és végcélja maga a Szentháromság. Többször is hivatkozik Pál apostol szavaira: „nincs többé zsidó vagy görög, rabszolga vagy szabad, férfi vagy nő, mert ti mindnyájan egy személy vagytok Krisztus Jézusban” (Gal 3,28; Kol 3,11). A keresztényeknek egy-egybe kell forniuk a szeretetben, de szeretetükből a nem hívőket sem zárhatják ki. Vagyis a szabadság helyes értelmezése és a párbeszéd felvállalása mellett írásaiban egy másik kulcsfogalom a *szolidaritás*. Az önző önérdetek, a szerzés-birtoklás vi-

lágát fel kell váltania a testvériességnek, a megegyezésen alapuló együttműködésnek, a *közjó* feltétlen szolgálatának, a társadalmi igazságosságának, amihez alapvető támpontokat ad az egyház társadalmi tanítása, a szegények melletti kiállása (hazai viszonylatban többször is utal az 1996-os *Igazságosabb és testvériesebb világot!* című püspökkari körlevélre). A felebaráti szeretet a keresztények elkötelezett társadalmi szerepvállalását feltételezi, a személyes felelősségvállalást és példamutatást, a tanúságtételt Isten országáról, ami nem választható el az egyház prófétai, társadalomkritikai szerepétől sem. Mindehhez az „emlékezet megtisztításának”, a bocsánatkérés és a megbocsátás, a *kiengesztelődés* lelkületének is tár-sulnia kell, a kiengesztelődésnek önmagunkkal, felebarátainkkal, egyéni és közösségi múltunkkal, mert csak ennek nyomán jöhet létre testvéri közösség és összefogás a jövő érdekében.

Írásaiban kiemelten foglalkozik az Európa egységesülése és az ezredforduló által felvetett kérdésekkel, Európa és a kereszténység viszonyával, megemlékezik az alapító atyákról, így például Robert Schumannról, és hangsúlyozza: „ha Európa megfelelkeznek keresztény gyökereiről, akkor saját önazonossága kerül veszélybe” (187.). Ezért is tartja fontosnak a II. János Pál pápa által még a nyolcvanas években meghirdetett „új evangelizáció” programját. Másrészt vallja: az európai kultúra része kell hogy legyen az élet feltétlen tisztelete, ami nem egyeztethető össze sem az abortusszal, sem az eutanáziával. A fogyasztói-információs társadalomban az emberi személy méltóságának, istenképiségének és a család intézményének védelmében is élen kell járnia az egyháznak. Emellett véget kell vetni a természet világméretű kizsákmányolásának, megoldást kell találni az ökológiai problémákra. Arra szintén több írásában felhívja a figyelmet, hogy „az emberi személy erkölcsi fejlődése nem tart lépést technológiai hatalmának növekedésével” (188.), vagyis a tudományos-technikai fejlődés számos veszélyt rejt magában. Nagyon fontosnak tartja az oktatást és a nevelést, de mindenekelőtt az önnevelést, ahogy a családi életre nevelést is.

Mint már utaltam rá, írásaiból egyértelműen kitűnik, hogy Lukács László a II. Vatikáni zsinat tanításának elkötelezett híve. Újra és újra visszatér a zsinat szellemiségének fontosságára, a zsinati dokumentumok újragondolásának szükségességére, rendre megemlékezik a zsinat kezdetének, illetve lezárulásának kerek évfordulóiról. Nem a szolgáltató, hanem a szolgáló egyházban hisz, a szolgálatban és a párbeszédben. Mint írja: „A II. Vatikáni zsinat felismerte, hogy az egyháznak gyökerénél és rendeltetésénél fogva a dialógus egyházának kell lennie, az üdvösség

szentségének” (174.). Másutt pedig azt mondja a „zsinat szelleméről”, hogy kettős nyitottságot jelent: „kreatív hűséget, készséget a megújulásra, figyelmet az Evangéliumra és az idők jeleire” (222.). Híve az egyetemességnek és az ökumenizmusnak, az „egység a sokféleségben” gondolatnak, a hitviták helyébe lépő felekezeti-közi párbeszédnek. Már csak ezért sem lehet meglepő, hogy „hármascillaga” egyike a taizéi ökumenikus közösséget megalapító Roger testvér, II. János Pál pápa és Teréz Anya mellett (utóbbiról több meleg hangú írásban is megemlékeznek); s mint írja, ők hárman „egészen sajátos módon meghatározták az elmúlt ötven év keresztény gondolkodását és életét, de a maguk sajátos módján hatottak az egész világra is” (283.).

Mivel írásai a Vigília „első oldalaként” születtek hónapról hónapra, természetes, hogy bizonyos mértékig igazodnak az egyházi év ritmusához, az egyházi ünnepekhez. Ilyen témájú elmélkedései közül véleményem szerint kiemelkednek az Adventről és a Karácsonyról, illetve a Nagyböjtről és a Húsvétról szóló írásai, de kétségtelenül ezekhez kell sorolnunk a Mindenszentekről és a Halottak napjáról szólókat is. A misztikára, a „térdeplő teológiára” kifejezetten érzékeny teológusként Jézus születéséről, haláláról és feltámadásáról, a „szentek egységéről” és a Szentháromságról nagyon mély meglátásokat fogalmaz meg. Ezekben a meditációkban figyelmét az emberi lélek legbensőbb irányítójára, és imádságos szavakkal szóló hitünk központi misztériumairól, a múltékony evlági időről és az örökkévalóságról, megváltottságunkról, a hitről és az ima természetéről, ami bensőséges együttlét Istennel.

De ez végül is elmondható valamennyi írásáról: figyelme *imádságos figyelem*, irányuljon akár a külvilágra, akár a lélek bensejére. Lehet elmélkedésének kiindulópontja egy újsághír, egy hazai vagy nemzetközi esemény, az éppen aktuális történelem túllépve mindig és nagyon gyorsan eljut általános érvényű meglátásokhoz és igazságokhoz. Az írásaiban nyomon követhető közel húsz év eseményeit és jelenségeit tágabb perspektívába, magába az üdvtörténetbe állítja, s a múltékonyból kibontja, kiemeli az örök érvényűt. Elmélkedéseiben végső viszonyítási pontja mindig Jézus Krisztus és az Evangélium, mert az apostollal együtt vallja: „Megismertük Isten szeretetét — és hittünk benne...” (1Jn 4,16). A megfontoltság, átgondoltság és felelősségtudat, az idők jeleire és az emberi lélekre irányuló, állandósult imádságos figyelem mellett ez a szeretet és az a hit tükröződik könyvének minden egyes sorában. (*Kairosz Kiadó*, Budapest, 2011)

BENDE JÓZSEF